DİNİ ARAŞTIRMALAR

Ocak -Haziran 2014, Cilt:17, Sayı: 44

ISSN: 1301-966-X

DİNÎ ARAŞTIRMALAR
Hakemli Bilimsel Dergi
Altı ayda bir çıkar.

İmtiyaz Sahibi
Motif Yayıncılık Rek. Paz. ve Tic. Ltd. Şti. adına
Oğuzhan KUZUCU

Editör
Prof. Dr. Recep KILIÇ

Editörler Kurulu
Prof. Dr. Cemal TOSUN
Prof. Dr. Ahmet Hikmet EROĞLU
Prof. Dr. Abdulkadir DÜNDAR

Yazı İşleri Müdürü
Kaya KUZUCU

Yayın Kurulu
Prof. Dr. Ali İsra Güngör, Prof. Dr. Durmuş Arık, Yrd. Doç. Dr. Engin Erdem,
Doç. Dr. İhsan Çapcıoğlu, Yrd. Doç. Dr. Yıldız Kızılabdullah, Yrd. Doç. Dr. Rabiye Çetin, Dr. Tuğrul Yürük,
Ar. Gör. Şahin Kızılabdullah, Ar. Gör. Fatma Kenevir, Ar. Gör. Ahmet Erkan

Danışmanlar Kurulu
Prof. Dr. Abdurrahman Küçük (Ankara Üniv.), Prof. Dr. Ahmet İnam (ODTÜ), Prof. Dr. Ali Rafet Özkan (Kastamonu Üniv.), Prof. Dr. Bahaeddin Yediyıldız (Hacettepe Üniv.), Prof. Dr. Baki Adam (Ankara Üniv.), Prof. Dr. Harun Güngör (Erciyes Üniv.), Prof. Dr. Hayrani Altıntaş (Ankara Üniv.), Prof. Dr. Hüsnü Ezber Bodur (Sütçü İmam Üniv.), Prof. Dr. Johannes Laehnemann (Nürnberg-Erlangen Üniv.), Prof. Dr. Kamil Çakın (Ankara Üniv.), Prof. Dı: Kazım Sarıkavak (Gazi Üniv.), Prof. Dr. Mehmet Katar (Ankara Üniv.), Prof. Dr. Mehmet Özdemir (Ankara Üniv.), Prof. Dr. Mustafa Erdem (Ankara Üniv.), Prof. Dr. Niyazi Akyüz (Ankara Üniv.), Prof. Dr. Niyazi Usta (19 Mayıs Üniv.), Prof. Dr. Ömer Faruk Harman (Marmara Üniv.), Prof. Dr. Ramazan Buyrukçu (Süleyman Demirel Üniv.), Prof. Dr. Recai Doğan (Ankara Üniv.), Prof. Dr. Sönmez Kutlu (Ankara Üniv.), Prof. Dr. Talat Sakallı (Süleyman Demirel Üniv.), Prof. Dr. Yunus Apaydın (Erciyes Üniv.), Doç. Dr. Asım YAPICI (Çukurova Üniv.), Doç. Dr. Hilmi Demir (Hitit Üniv.), Doç. Dr. İbrahim Maraş (Ankara Üniv.), Doç. Dr. Kemal Polat (Atatürk Üniv.), Doç. Dr. Ramazan Uçar (Süleyman Demirel Üniv.), Yrd. Doç. Dr. Cengiz Çuhadar (Kastamonu Üniv.), Yrd. Doç. Dr. Hakan Coşar (Çukurova Üniv.), Yrd. Doç. Dr. İbrahim Kaplan (İnönü Üniv.), Yrd. Doç. Dr. Murat Gökalp (Fırat Üniv.), Yrd. Doç. Dr. Önder Bilgin (Akdeniz Üniv.), Yrd. Doç. Dr. Yusuf Gökalp (Çukurova Üniv.)

EDİTÖRDEN

İlahiyat Fakültelerinin Geleceği Üzerine

Yükseköğretim Kurulu, yüksek din öğretimi konusunda son yıllarda bir dizi tasarrufta bulundu. Bu bağlamda 1982 yılından itibaren sadece İlahiyat Fakülteleri'nde yürütülmekte olan yüksek din öğretimi ile ilgili *Dini İlimler Fakültesi*, İslami İlimler Fakültesi, *Uluslar arası İslam ve Din Bilimleri Fakültesi, İlahiyat Bilimleri Fakültesi* gibi farklı isimlerde Fakülteler açtı; 2009 yılında Temel İslam bilimleri derslerinde artırıma, Felsefe ve Din Bilimleri Bölümünün ders saatlerinde eksiltmeye gitti; 2012 yılında yeni açılan İlahiyat Fakülteleri'nin akademik Bölüm ve Anabilim dallarını yeniden yapılandırmak suretiyle sekiz Anabilim Dalı olan *Felsefe ve Din Bilimleri* Bölümünün Anabilim Dalı sayısını ikiye indirdi. 15 Ağustos 2013 tarihinde aldığı ve fakat kamuoyundan gelen tepkiler yüzünden geri çekmek zorunda kaldığı kararla İlahiyat Fakültelerinin ismini "İslami İlimler Fakültesi" olarak değiştirmek; Fakülte ders programında yer alan eleştirel düşünce ile ilgili derslerin bir kısmını tamamen kaldırmak, diğerlerini de sembolik hale getirmek istedi. Yükseköğretim Kurulu'nun yüksek din öğretimi konusunda farklı bir zihniyete sahip olduğunu açığa vuran bu karar ve uygulamalar, kültürümüzün inşa edici ana unsurlarından olan dinimizin öğretimi çerçevesinde kısa ve uzun vadede yeni sorunlara sebep olacağı açıktır.

Bir önceki sayımızda söz konusu bu tasarruflara işaret ederek yüksek din öğretiminin akademik, eğitim ve din hizmetleri boyutlarının bütününü ilgilendiren sorunlarının öncelikle bilimsel bir yöntem ve zihniyet ile tespitine ihtiyaç olduğunu belirtmiştik. Bu bağlamda, Yüksek Öğretim Kurumunun bu sorunlara çözüm yolları bulunmasına imkân sağlayacak bilimsel çalışmalara öncülük etmesinin önemini vurgulamış; İlahiyat Fakültelerinin, yüksek din öğretiminin sorunlarının üstesinden gelmeye yeterli akademik birikiminin varlığına olan inancımızı dile getirmiştik. ("Editörden Yazısı", *Dini Araştırmalar*, 43. Sayı, Aralık 2013) Aradan geçen kısa süre içinde Yüksek Öğretim Kurumunun İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Eğitimi Bölümü ile ilgili almış olduğu karar, Yüksek Kurumun İlahiyat Fakültesi ile ilgili uygulamalarına kendi bilindik üslubuyla devam edeceğini göstermekte; İlahiyat Fakültelerinin akademik birikimine değer vermediğini açığa vurmaktadır. Bu değer vermeme ya da değersizleştirme yaklaşımı İlahiyatçı akademisyenle-

rin yeni karşılaştıkları bir tutum değildir yazık ki; karar vericiler İlahiyatçı akademisyenlerin bu değersizleştirme yaklaşımını kanıksadıklarını bilmeliler ki İlahiyat alanında sık sık bu kadar rahat kararlar alabilmektedirler. Siyasal Bilgiler Fakültesi, Hukuk Fakültesi, Eczacılık Fakültesi gibi eğitim kurumlarının *hangi bölümünde hangi dersin kaç saat okutulacağı* konusunda herhangi bir karar al/a/mayan Yüksek Öğretim Kurumunun İlahiyat alanıyla bu kadar yakından ilgilenmesi, olsa olsa alan akademisyenlerinin bilimsel yeterliklerine olan güvensizliği ile açıklanabilir. İlahiyatçı akademisyenlerin kendilerine reva görülen bu istiskal edici yaklaşımı benimseme sebeplerinin irdelenmesi hayati önemi haiz bir konu olmakla birlikte bu yazıda İlahiyat Fakültelerinin sorunlarını konuşmak ve çözüm önerileri oluşturmak üzere 02 Mart 2014 tarihinde Türk Ocakları Genel Merkezi'nde yapılmış olan *Türkiye'de Yüksek* Din Eğitimi konulu Çalıştay'ın sonuç raporunda dile getirilmiş olan hususlara dikkat çekmek istiyorum.

Beş Farklı Üniversiteden sekiz farklı Anabilim Dalına mensup öğretim üyelerinin katılımıyla iki oturumda gerçekleştirilen Çalıştay'da Yüksek Din Öğretiminin; yapılanma, program ve öğretim boyutları ile ilgili sorunlar tartışılmıştır. Yapılan tartışmaların sonunda ulaşılan tespit ve çözüm önerileri, üç başlık halinde rapor edilmiştir.

1. Yapılanma boyutunda iki husus öne çıkmıştır: A. Fakülte çeşitliliği, B. Fakültelerin akademik yapılanması.

A. Fakülte çeşitliliği ile ilgili olarak; İlahiyat Fakültesi, İslami İlimler Fakültesi, Uluslararası İslam ve Din Bilimleri Fakültesi, İlahiyat Bilimleri Fakültesi, Dini İlimler Fakültesi gibi farklı adlar altında açılan Fakültelerin, çok az farklılıklarla aynı öğretim programını uyguladıkları görülmektedir. Öğretim programları açısından akademik/bilimsel ve istihdama yönelik belirgin farklılaşmaların bulunmaması, farklı isimlerde yüksek din öğretimi kurumu açılmasını anlamsızlaştırmaktadır. Vizyon ve misyon itibarıyla farklı olmayan, dolayısıyla farklı programlar uygulayarak farklı yeterlikler kazandırmayı amaçlamayan bu Fakültelerin farklı isimlerde açılması gereksizdir. Vizyon ve misyon itibarıyla farklı program uygulaması düşünülen yüksek din öğretimi Fakülteleri, eğer varsa, ibka edilerek kendi programlarını geliştirmelerine imkan sağlanması, diğer Fakültelerin ise İlahiyat Fakültesi adı altında birleştirilmesi uygun olacaktır. Gerçekte İlahiyat Fakültesi nitelemesi, İslam bilimleri başta olmak üzere, düşünülebilecek tüm program çeşitlerini içine alabilecek genişliğe sahiptir.

B. İlahiyat Fakültelerinin akademik yapılanması açısından; İlahiyat Fakültelerinin akademik bölüm yapılanmasının gözden geçirilmesi gerekir. Bölümlemenin, akademik ve istihdama yönelik araştırma ve öğretim ihtiyaçlarını karşılamak üzere; "İslam Bilimleri Bölümü", "Felsefe ve Din

Bilimleri Bölümü", "Din Eğitimi ve Din Hizmetleri Bölümü" şeklinde oluşturulması uygun olacaktır. Halen var olan İslam Tarihi ve Sanatları Bölümü altında yer alan anabilim ve bilim dalları İslam Bilimleri altında değerlendirilmelidir. Din Eğitimi ve Din Hizmetleri Bölümünün örgün ve yaygın din eğitimi ile din hizmetleri alanlarında istihdama yönelik araştırma ve öğretim faaliyetleri için yapılandırılması daha uygundur. İlahiyat Fakültelerinde akademik bölümler dışında ayrı program yürütmek üzere bölümler oluşturmak gereksiz tartışmalara neden olmuştur. Bunun için akademik ve istihdama yönelik farklı programlar açılsa bile bu programlar için ayrı bölümler oluşturmak gereksizdir. Akademik yapılanmada İlahiyat Fakültelerinde eskiden beri mevcut olan Anabilim ve Bilim Dalları yapılanmasının, ana hatlarıyla korunup yeni ihtiyaçlara göre geliştirilmesi daha uygun olacaktır. Özellikle Felsefe ve Din Bilimleri Bölümünde ve Temel İslam Bilimlerinde yöntemi, kaynakları ve öğretim üyesi sayısı ile güçlü bir şekilde temsil edilen bazı Anabilim Dallarının birleştirilmesi ya da bilim dalı haline getirilmesi uygulamalarının karışıklığa sebebiyet vereceği gibi akademik araştırma ve öğretim açısından da zafiyete neden olacaktır.

2. Öğretim Programları boyutundaki müzakerelerde, (A) programların geliştirilmesinde usul ve özerklik ile (B) program çeşitliliği ve (C) bilimsel disiplinler arasında dengenin korunması hususları üzerinde yoğunlaşılmıştır.

2. A. Yüksek din öğretimi için oluşturulan Fakültelerin kendi programlarını kendi bünyelerinde geliştirmeleri ilke ve uygulamasına dokunulmaması eğitim öğretimde kalite ve rekabet açısından önemlidir. Akademik ve istihdam yeterliklerinde ortaklık ve öğrenci hareketliliği açılarından programlar arası ilişkiyi kurmak üzere üst yeterliklerin belirlenmesi, hayati bir önem taşımaktadır. Yüksek din öğretimi ile ilgili farklı isimlerdeki Fakültelerin muhafaza edilip edilmeyeceği önemli bir sorundur. Bunların muhafazası durumunda üst yeterliklerin Türkiye Yüksek Din Öğretimi Yeterlikleri ve İlahiyat Fakülteleri Yeterlikleri (Farklı isimlerdekiler de kendi yeterliklerini belirleyecektir) şeklinde iki aşamada hazırlanması kaçınılmazdır. Değişik isimlerdeki fakültelerin İlahiyat Fakültesi adı altında tevhidi durumunda sadece İlahiyat Fakülteleri Yeterliklerinin belirlenmesi yeterli olacaktır. Bu süreç tamamlandıktan sonra her Fakülte, kendi programının/programlarının yeterliklerini belirleyip programını geliştirebilmede özgür bırakılmalıdır.

2.B. Program çeşitliliği konusu akademik ve istihdama yönelik yeterlikleri kazandırmak amacıyla aynı Fakültede farklı programların açılmasının gerekip gerekmediği, uygun olup olmayacağı sorununun çözümü ile yakından ilgilidir. Tek programla hem akademik hem de istihdama yönelik yeterlikleri kazandırmanın mümkün olmadığı açıktır. Ancak istihdama yönelik açılan programların da hem ilahiyat nitelemesini hak etme açısından/ akademik ye-

terlikler açısından, hem de ders yükü ve fiziki yük açısından akademik ilahiyat programını ve derslerini olumsuz etkileyeceği açıktır.

İstihdama yönelik eğitimden vaz geçmek ülkenin yetişmiş din eğitimi ve din hizmetleri elemanı ihtiyacını karşılama konusunda önemli sorunlar ortaya çıkaracaktır. Bu alandaki ihtiyacı karşılama imkan ve yolları üzerinde farklı seçenekler ileri sürülebilmekle birlikte şu iki seçeneğin avantajları daha fazladır: Ya akademik ve istihdam alanları için ayrı programlar açmak ya da tek programın içinde istihdam alanlarına yönelik modüller yerleştirmek. Genel ilke olarak, her programı ve/veya her bir modülü her Fakültenin açmasına öğretim elemanı ve alt yapısı açısından imkan yoktur.

Yaygın Din Eğitimi ve Din Hizmetleri, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği, İmam Hatip Liseleri Meslek Dersleri Öğretmenliği istihdam alanları ayrı programlar veya modüller olarak mutlaka yer almalıdır. Bunun yanında başta dini danışmanlık ve rehberlik olmak üzere ülke ihtiyaçlarına yönelik program veya modüllerin de düşünülüp planlanmasında yarar vardır.

2.C. İlahiyat öğreniminin muhtevasını oluşturan bilimsel disiplinler ve dersleri hususunda ulusal ve uluslar arası ilahiyat tecrübesi göz önünde bulundurulmalı, disiplinler arası dengeler bozulmamalı ve bu bağlamda başta felsefe ve kelam disiplinleri olmak üzere akli ilimler aleyhine gelişmelere imkan verilmemelidir. Aksi bir uygulamanın ülkemizin dini tefekkürü alanında meydana getireceği tahribat büyük olacaktır; taklitçi ve selefi eğilimlerin toplum üzerindeki baskı ve hakimiyeti artacaktır.

3. Öğretim boyutunda Arapça öğretimi, Arapça öğretim ve genel akademik başarıyı artırıcı tedbirler öne çıkmıştır. Arapça'nın öğretimi/öğretilememesi, ülkemizde önemli bir sorundur. Ancak asıl sorun hangi amaçla ne kadar Arapça öğrenilmesi gerektiğidir. Hazırlık sınıfının devamı, hazırlık sınıfının yabancı diller fakültesinde verilmesi gibi öneriler yanında hazırlık sınıfı uygulamasından vaz geçilerek beş yıllık öğrenime geçilmesi ve ilk iki dönemde Arapça öğretmeye ağırlık verilmesi gibi seçeneklerden biri; altyapı, programın özelliği ve öğretim kadrosu göz önünde bulundurularak tercih edilebilir. Her bir uygulamanın beraberinde getireceği, öğrenci lehinde farklı kazanımlar vardır. Arapça yüksek din eğitim-öğretimi ile Arap dilinin eğitim öğretimi birbirinden farklı olgulardır. İlahiyat Fakültelerindeki mevcut uygulamada bu ikisi birbirine karıştırılmaktadır. Eğer Arapça ilahiyat eğitimi verilmesi bir ihtiyaç ise bunu Arapça İlahiyat programı altında birkaç fakültede yapılandırmakta yarar vardır. Ancak bunun bütün fakültelerden istenmesinin toplumsal açıdan ve eğitim-öğretim imkanları açsından bir karşılığı yoktur. Asıl sorun Arapça öğretimi sorunudur. Bunun yolu da Arapça eğitiminin öğretimini almış elemanları istihdam etmektir.

Zorunlu Arapça hazırlık uygulamasının getirdiği, derslerin en az % 30'unun Arapça işlenmesi zorunluluğunun mantıken izahı mümkün değildir. Bu uygulamanın Arapça öğrenmeyi amaç; dersleri, dolayısıyla bilim alanlarını araç haline getirdiği; hem öğretim elemanlarındaki yetersizliğin hem de öğrencilerin yetersizliklerinin Arapça işlenen derslerde muhteva yetersizliğine sebep olduğu, öğretim elemanlarının ve öğrencilerin bu yetersizlikleri sıklıkla dile getirdikleri açıkça görülmektedir. Arapça kaynaklarla iletişimi de mümkün kılacak Türkçe işlenen ders uygulama imkânları üzerinde çalışılmalıdır. Aynı hususlar İngilizce İlahiyat Programları açısından da geçerlidir.

4. Diğer Konular: İlahiyat Fakültelerine YGS ile öğrenci alımından bir an önce vaz geçilerek mevcut programların özelliği dikkate alınarak ikinci sınavdan belirlenecek alanlara göre öğrenci alınmalıdır.

Dini Araştırmalar Dergisi'nin elinizdeki 44. sayısı da, her biri alanına bilimsel katkı sağlayacak nitelikte özgün telif yazılardan oluşmaktadır. Bu sayıya makaleleri ile katkıda bulunan yazarlarımız başta olmak üzere, hakem olarak yazıların değerlendirilmesinde özveride bulunan öğretim üyelerimiz ve ilgili bütün arkadaşlarımıza teşekkür ederek, 45. sayı ile yeniden buluşmak üzere, saygılar sunuyorum.

Prof. Dr. Recep KILIÇ